

Vergaderjaar 2017–2018

26 488

Behoeftestelling vervanging F-16

Nr. 442

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN DEFENSIE

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 9 mei 2018

Naar aanleiding van vragen van de vaste commissie voor Defensie over het bericht dat de Verenigde Staten de levering van de F-35 heeft gestopt, deel ik u het volgende mede.

In september 2017 werd bij regulier onderhoud corrosie ontdekt op panelen van reeds geleverde F-35's. Onderzoek wees uit dat bij de productie en de assemblage van de panelen geen *primer* (grondverf) was aangebracht, waardoor corrosie was ontstaan in de bevestigingsgaten van de panelen. Deze corrosie vormt geen veiligheidsrisico, maar moet op de langere termijn wel worden aangepakt. Om het lopende productieproces (tot en met leverjaar 2018) niet al te zeer te verstoren, heeft fabrikant Lockheed Martin in samenspraak met het F-35 *Joint Program Office* (JPO), dat in opdracht van F-35 partners en *Foreign Military Sales* (FMS) klanten de contracten met Lockheed Martin sluit, besloten de F-35 productie in 2017 en 2018 volgens het oorspronkelijke productieplan, dus zonder het aanbrengen van *primer*, uit te voeren. Daarnaast heeft Lockheed Martin maatregelen getroffen die ervoor moeten zorgen dat bij later te produceren toestellen (vanaf leverjaar 2019) de vereiste *primer* wordt aangebracht.

Reeds geleverde vliegtuigen en toestellen die zich in het lopende productieproces bevinden, zullen inspecties ondergaan waarbij eventuele corrosie wordt verwijderd, waarna de *primer* alsnog wordt aangebracht. Deze werkzaamheden zullen zoveel mogelijk tijdens regulier onderhoud worden uitgevoerd, ruim voordat de corrosie een veiligheidsrisico oplevert. Voor het correct uitvoeren van het werk zijn instructies nodig. Lockheed Martin is hiervoor contractueel verantwoordelijk, maar heeft de instructies niet tijdig geleverd. Daarnaast moest het JPO met Lockheed Martin overeenstemming bereiken over de vraag wie de kosten voor het uitvoeren van inspecties en herstelwerkzaamheden draagt.

Tegen deze achtergrond heeft het F-35 *Joint Program Office* (JPO) enkele weken geleden besloten geen nieuwe vliegtuigen meer te accepteren tot

het moment waarop Lockheed Martin zijn contractuele verplichtingen zou nakomen en er een overeenkomst over de kosten zou liggen. Op 1 mei jl. werd bekend dat beide partijen een oplossing voor de kwestie hebben gevonden: Lockheed Martin zal alle betrokken vliegtuigen herstellen zonder additionele kosten. Om dit onderhandelingsresultaat te bereiken had het JPO partners en FMS-klienten verzocht geen toestellen af te nemen zolang de gesprekken met Lockheed Martin nog gaande waren. Het JPO heeft dit verzoek onmiddellijk herroepen toen er overeenstemming met Lockheed Martin was.

De *primer* kwestie betekent voor Nederland dat de twee reeds geleverde testtoestellen uiterlijk eind 2020 inspectie en behandeling zullen ondergaan. Deze werkzaamheden zullen worden uitgevoerd tijdens het reguliere onderhoud, zonder gevolgen voor de operationele inzetbaarheid van de toestellen. Daarnaast worden aan Nederland vanaf begin 2019 nieuwe F-35's geleverd. Deze toestellen krijgen reeds tijdens het productieproces de vereiste *primer* behandeling en worden dus niet door de kwestie geraakt.

De Staatssecretaris van Defensie,
B. Visser